Riigikontrolli kontrolliaruanne

Riigi toetusel arendatud veetaristu jätkusuutlikkus ja mõju keskkonnaeesmärkide saavutamisele

Viire Viss

Airi Andresson, Matis Mägi

Riigikogu riigieelarve kontrolli komisjoni istung
27. jaanuar 2014

Mida me auditeerisime?

- Kas reovesi puhastatakse ja saavutatakse keskkonnaeesmärgid?
- Kas elanikele on tagatud kvaliteedinõuetele vastav joogivesi?
- Kas on tagatud veeteenuste pikaajaline jätkusuutlikkus ja kättesaadavus?
- Kas veemajandusprojektide rahastamine on hästi korraldatud?

Miks me seda auditit tegime?

- Veemajandusse on investeeritud alates 2000. a ligi miljard eurot (kõige suurem osa keskkonnavaldkonna rahast)
  - Enne 2007. a ligikaudu 280 miljonit eurot
  - Pärast 2007. a ligikaudu 590 miljonit eurot
  - Lisaks veel kohalike omavalitsuste ja vee-ettevõtete omafinantseering (10-50% projekti kogumaksumusest)
- Suured reoveekogumisalad pidid vastama nõuetel 2010. a lõpuks
- Joogiveevärgid peavad vastama nõuetele 2013. a lõpuks (mõnede eranditega)
- Keskkonnaministeerium lubas suurte reoveekogumisalade ühisveevärgi- ja kanalisatsioonisüsteemid viia nõuetega vastavusse ÜF 2007-2013 perioodi lõpuks

Mida me leidsime ja järeldasime?

Põhijäreldused

- **Riigikontrolli hinnangul ei ole riik piisavale rahastusele vaatamata suutnud täita lubadust viia nõuetega vastavusse kõik suuremad joogi- ja reoveesüsteemid.**
- **Keskkonnaministeerium peab vajalikuks aastatel 2014–2020 suunata veetaristusse veel 165 miljonit eurot Euroopa Liidu raha.**
- **Ühtlasi ei ole riik pööranud piisavalt tähelepanu sellele, kuidas tagada suure raha eest rajatud või korrastatud joogivee- ja reoveepuhastussüsteemide jätkusuutlikkus tulevikus.**

Raha kasutamine

- **Riik ja omavalitsused on veetaristu investeeringuteks kasutanud rohkem raha, kui esialgu kavandati**
- EL 2007-2013 perioodil eraldati veemajandusele 409 milj eurot ning selle rahaga lubati korda teha kõik suurtel reoveekogumisaladel olevad ühiskanalisatsioonid ja -veevärgid
- EL 2007-2013 perioodil on suunatud veemajandusse 466 milj eurot
- Lisaks on kasutatud keskkonnaprogrammi 2007-2012 perioodi raha 115 miljonit eurot
- EL 2014-2020 perioodil soovitakse suunata veemajandusse veel vähemalt 165 milj eurot suurte reoveekogumisalade korrastamiseks (ELilt taotletakse 144 milj eurot) + 167 miljonit eurot väikeste reoveekogumisalade korrastamiseks

Reoveepuhastid

- **Ligikaudu pooled reoveepuhastid on ületanud heite piirväärtusi ning ei ole suutnud tagada nõuetekohast tööd kokku lepitud tähtaegadeks**
- Asulareovee direktiivi nõuete täitmine sai pikenduse ELiga ühinemise lepingus
- Suurtel reoveekogumisaladel (üle 2000 ie) olevad reoveepuhastid pidid olema korras hiljemalt 31.12.2010 (üle 10 000 ie 31.12.2009)
- 2012. a esines probleeme veel 4 suurema asula reoveepuhastil

Heitveekoguste mõõtmine

- Ettevõtete poolt deklareeritud andmed keskkonda juhitud saasteainete koguste kohta pole piisavalt usaldusväärsed ja kontrollitud
- Kontrollitakse heitvee saasteainete kontsentratsioone, kuid mitte heitvee koguseid
- On risk, et keskkonda juhitavate saasteainete absoluutkogused erinevad tegelikust ning sellevõrra ei maksta korrektselt saastetasusid

Reoveekogumisalad

- Ligi pooltel suurtel reoveekogumisaladel ei koguta reovett kokku nõutud ulatuses (59-st 26-l)
- 59-st suurest reoveekogumisalast 13-l on reostuskoormus tõenäoliselt üle hinnatud
- Toetuste saamise eesmärgil on loodud liiga palju väikesi reoveekogumisalasid (455)

Tabel. Reoveekogumisalad (valik), kanalisatsiooniteenust kasutavate inimeste arv ja osatähtsus ning reoveekogumisala ametlikult kinnitatud reostuskoormus (Keskkonnaagentuuri andmetel)

Reovee-kogumisala (üle 2000 ie)	Asula* elanike koguarv	Kanalisatsiooni-teenuse tarbijate arv	Kanalisatsiooniteenuse tarbijate osatähtsus kogu elanike arvust (%)	Reostuskoormus (ie) (kinnitatud kesk-konnaministri käskkirjaga)
Keila jõe	280	180	64	9520
Türisalu	887	425	48	5090
Vääna-Jõesuu	796	135	17	6880
Püssi	1950	1335	68	6793
Järva-Jaani	1089	872	80	12000

Joogivesi

- Osad ühisveevärgid ei paku veel kõigile kvaliteedinõuetele vastavat joogivett (2012. a lõpu seisuga)
  - Keemilistele näitajatele ei vastanud 36 veevärki (0,6 % elanikkonnast)
  - Indikaatornäitajatele ei vastanud 255 veevärki* (10,7% elanikkonnast), neist 4 on suured veevärgid, mis pidid nõuetele vastama 2008. a lõpuks

  * 2013. a 1. detsembri seisuga oli 173 veevärgil müügiluba (kehtivuse lõpp 1. jaanuar 2014)
- Paljud veevärgid ei ole suutnud ellu viia abinõudeprogramme vaatamata saadud tähtaegade
- Terviseametil ka KKM puudub selge arusaam, mis nõuetele mittevastavatest veevärkidest saab

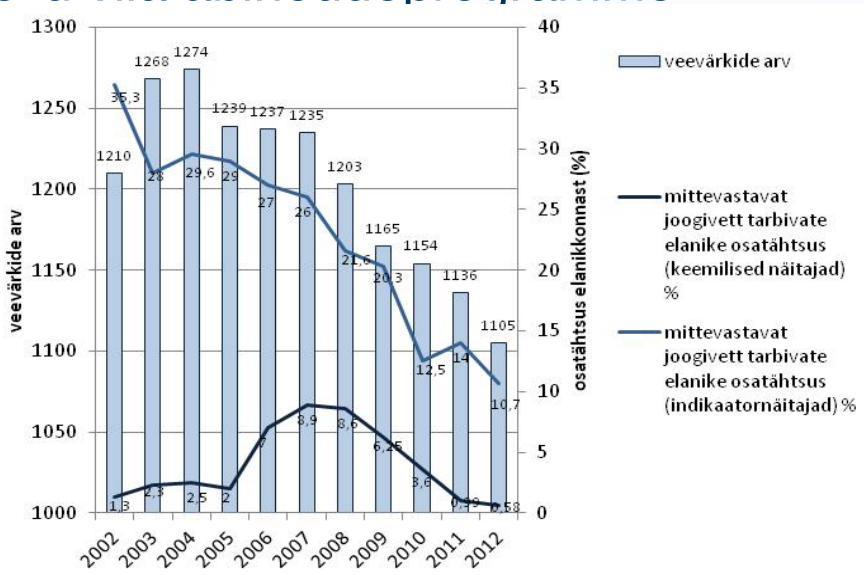

Veeteenuse jätkusuutlikkus ja kättesaadavus

- Joogi- ja reoveeteenuse hind ei sisalda tagastamatu abi raames soetatud põhivara kulumit, s.t asendusinvesteeringute tegemisel võib vee hind kujuneda kordi kõrgemaks
- Veeteenuse hind hinnatõus võib ületada 4% sissetuleku piirmäära
- Elanikkonnal võib tekkida raskusi veeteenuse eest maksmisel (madalama sissetulekuga elanikkonnarühmadel)
- Toetuste abil rekonstrueeritud ja rajatud taristu ülalpidamine ei pruugi olla pikas perspektiivis tagatud
- Teenuse pakkumisega tekib probleeme vee-ettevõtetel, kes pakuvad teenust väheneva rahvaarvuga asulates

Olulisemad soovitused (1)

Keskkonnaministrile

- Enne investeeringute tegemist hinnata ümber reoveekogumisalade reostuskoormused ning vastavalt sellele kavandada prioriteetsemaid tegevusi ja rahastust
- Reovee kokkukogumise parandamiseks ja sellest õige pildi saamiseks:
  - lähtuda hinnangute andmisel õigest reostuskoormusest
  - saada parem ülevaade kanaliseeritusest ja individuaalsüsteemidest reoveekogumisaladel
- Otsustada, kas veeteenuse osutamisega seotud kulud kannab tarbija või peab riik mingites piirkondades ja asulates veeteenuse pakkumist toetama jääma

Olulisemad soovitused (2)

Terviseametile

- Leida lahendus, kuidas tagada kvaliteetne joogivesi elanikele, kes tarbivad veevärkide vett, mis ei vasta nõuetele ja kaotavad loa vett müüa 1. jaanuaril 2014
- Nõuda vee-ettevõtetelt rangemalt abinõude elluviimist joogivee kvaliteedi tagamiseks ja inimeste teavitamist joogiveekvaliteedist

Keskkonnaametile

- Sätestada õigusaktides rangemad nõuded heitveekoguste mõõtmiseks ja kontrollimiseks

Täname!